

Arhivska perilica nebuloza i gluposti

Moram priznati da sam iznenađen, pomalo i šokiran tonom i načinom kojim se kolega Šabotić obraća, komentariše i sada već direktno vrijeđa (<http://www.historiografija.ba/article.php?id=74>). To samo pokazuje koliko ne poštuje formu dijaloga, diskusije i pristojnog ponašanja. Kolega Šabotić u posljednja dva svoja javljanja / saopćenja u nekoliko navrata ponavlja da su Andrejev i moj prilog puni „gluposti, nebuloza i neznanja (...)“ a da javnost / čitatelje pri tom ne upućuje na koja tačno mjesta u tekstu on to misli. Pa tako navodi da pišem gluposti „toliko“, a da nije naveo niti jednu konkretnu „glupost“. Niti upućuje na neka mjesta, niti elaborira ... o bilo čemu, bilo šta. Pri tom kolega Šabotić, zbog toga što kritikujem njegov stav, ili što sam se usudio to da radim, dovodi i moje zvanje u pitanje. Vjerovatno iz razloga da me prikaže nezalicom. Valjda je to neki stil i način na koji kolega Šabotić diskutuje.

No, bez obzira na odustajanje kolege Šabotića, iako, mišljenja sam, u svojim saopćenjima nije dao nikakav doprinos, u nastavku ću probati javnosti, odnosno onima koje interesuje ova problematika, objasniti kompleksnost i probleme s kojim se susreće bosanskohercegovačka arhivska služba, ali i država Bosna i Hercegovina po ovom pitanju. U prvom svom tekstu „*Autogolovi bosanskohercegovačke arhivistike*“ (<http://www.historiografija.ba/article.php?id=72>) dao sam kratko objašnjenje na koji način se pristupilo rješavanju pitanja imaoća i preuzimanja arhivske građe entitetskih ministarstava odbrane te arhivske građe vojnih institucija / vojske u Bosni i Hercegovini. Ovo je važno, jer govori o tome kako smo mi u našoj zemlji uredili to pitanje, prije nego se upustimo u elaboriranje preuzimanja otuđene bosanskohercegovačke arhivske građe u dokumentacijskim i arhivskim institucijama u Republici Hrvatskoj.

Napominjem ponovo, jedini je Arhiv Republike Srpske preuzeo na čuvanje dio arhivske građe Ministarstva odbrane Republike Srpske (MO RS), dok je ostatak (operativni dio) preuzelo Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine nije preuzimao ništa od arhivske građe Ministarstva odbrane Federacije Bosne i Hercegovine (FMO), stoga je njen cjelokupni imalac Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. U prošlom prilogu objasnio sam zašto je to tako. Naglašavam da Arhiv Bosne i Hercegovine, od arhivske građe s tim u vezi, nije ništa preuzimao. Navedeni arhivi nisu preuzimali vojnu arhivsku građu (ZŠ VFBIH i GŠ VRS), koja je također prešla u nadležnost državnog Ministarstva odbrane.

Cijeli ovaj proces trajao je otprilike u periodu 2005-2007. godine. Entitetski arhivi su nadležni za arhivsku i registraturnu građu entitetskih institucija civilne vlasti i uprave, stoga je logično da oni budu nadležni i za preuzimanje dijela građe entitetskih ministarstava odbrane. Meni nije poznato da li je Arhivističko udruženje Bosne i Hercegovine (AUBIH) te Arhivističko udruženje Federacije BiH (AUFBIH) pratilo uopće ovaj proces i da li je nadležnim institucijama slalo upite, odnosno tražilo informacije s tim u vezi. Da li je postojala komunikacija Arhiva Federacije Bosne i Hercegovine sa AUBIH i AUFBIH? Da budemo načisto, većina ljudi koji sjede u Upravnom odboru AUFBIH, sjedi i u Upravnom odboru AUBIH. Uglavnom, taj proces preuzimanja arhivske građe kod novog imaoa - Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine - završen je do 2007. godine.

Također želim u nekoliko crtica objasniti kako funkcioniра arhivsko zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, odnosno s kojim to mehanizmima raspolaže arhivska služba Bosne i Hercegovine kad je u pitanju ova problematika. Smatram ovo veoma važnim, jer se postavlja pitanje da li su ti mehanizmi iskorišteni na valjan način i u pravo vrijeme, odnosno da li su se uopće koristili kad je u pitanju problematika otuđenja bosanskohercegovačke arhivske građe. Zakonom o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine u petom poglavlju u članu 40. spominje se savjetodavno tijelo *Arhivsko vijeće Bosne i Hercegovine* koje imenuje Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Ovo vijeće čini devet članova: direktor Arhiva Bosne i Hercegovine, direktori entitetskih arhiva, predsjednik AUBiH, a ostala tri člana imenuju se iz reda članova Vijeća ministara i resornih entitetskih ministarstava. Ovo vijeće ima savjetodavnu funkciju, i to nije sporno ali je ipak pri Vijeću ministara BiH, izvršnom državnom organu. Jedan od zadataka Vijeća jeste da daje mišljenja o međunarodnoj saradnji na području arhivske djelatnosti, raspravlja o općim pitanjima iz ovog područja te daje preporuke. Ovo vijeće također daje mišljenja, preporuke te razmatra normative i standarde za arhivsku djelatnost kao i druge poslove iz arhivske djelatnosti utvrđene zakonom i propisima.

U Bosni i Hercegovini također djeluje na državnom nivou Arhivističko udruženje BiH, te dva entitetska arhivistička udruženja. Pojedini kantoni u Federaciji BiH kao i Brčko distrikt BiH imaju svoja strukovna udruženja. Od iznimnog je značaja ovo „krovno“ udruženje, čiji članovi Upravnog odbora, značajnim dijelom, participiraju u radu upravnih odbora entitetskih udruženja. U članu 16. Statuta AUBiH (prava i odgovornosti) kaže se između ostalog da „(...) *Udruženje saraduje sa nadležnim organima državne vlasti*“, te „(...) *sudjeluje u pokretanju inicijative za donošenje zakona, drugih propisa i mjera za potrebe arhivske službe.*“ U istom članu također se navodi da Udruženje pokreće „*inicijative u rješavanju zajedničkih interesa*“.

Moje prvo pitanje odnosi se na period 2005-2007. godinu i to da li je Udruženje u vezi gore navedenih aktivnosti i procesa primopredaje arhivske i registraturne građe FOM-a, MO RS, ZŠ VF BiH te GŠ VRS, na bilo koji način sarađivalo sa Ministarstvom odbrane BiH i entitetskim vladama, nadležnim ministarstvima i u konačnici arhivima? Da li je davalo bilo kakve sugestije, inicijative ili bar tražilo informacije u vezi tog cijelog procesa?

Sad da se vratimo problemu arhivske građe iz Bosne i Hercegovine u Republici Hrvatskoj. Kolega Šabotić u svom saopćenju navodi „*Strašno je saznanje da za "višeg arhivistu" nije problem "otuđenje" oko 10.390 arhivskih kutija ratne produkcije arhivske građe (to je jedan čitav manji arhiv).*“ Obzirom da su pod znake navoda stavljeni *viši arhivist*, s ciljem osporavanja tog (mog) zvanja, pretpostavljam da kolega Šabotić, kad stavlja termin *otuđenje* pod znake navoda, također osporava da je ta građa otuđena? To nek nam odgovori kolega Šabotić. Ne vidim razloga da kolega Šabotić više „je li mi sporno“ što je on navodno pokrenuo ovo pitanje, a da zaista nema nikakvu osnovu tvrditi da je meni to uopće sporno. Naravno da je ovo pitanje značajno i treba ga problematizirati, dakako s one stručne strane i realnih procjena. Ovo je svakako i političko pitanje, gdje se ulazi u niz drugih podpitanja, kako političke, tako i državno-pravne prirode. Moram priznati da sam iznenađen reakcijom kolege Šabotića, koji izgleda sve ove godine nije znao da se u Republici Hrvatskoj nalazi arhivska građa ove vrste.

Pošto unaprijed znam da, kad je u pitanju vrijeme do 2016. godine, odnosno prije objavljivanja rada od strane kolege Ivana Brigovića pod naslovom „*Pregled arhivskog gradiva o Domovinskom ratu u Bosni i Hercegovini koje je pohranjeno u Hrvatskom memorijalno-dokumentacionom centru Domovinskog rata*“ objavljen u Radovima sa 49. savjetovanja hrvatskih arhivista, Plitvice 26-28. listopada 2016. (str. 139-160.), nije ništa konkretno učinjeno po pitanju traženja informacija o arhivskoj građi iz Bosne i Hercegovine a koja se nalazi u Republici Hrvatskoj, postavlja se pitanje šta je učinjeno nakon objavljivanja ovog rada. Da li je Upravni odbor AUBiH sazvaio sjednicu po ovom pitanju? Da li je inicirana sjednica Arhivskog vijeća BiH po ovom pitanju te da li je AUBiH inicirao sjednicu Arhivskog vijeća BiH? Da li je AUBiH kontaktiralo Hrvatsko arhivističko udruženje (HAD) po ovom pitanju, odnosno je li održan zvaničan sastanak s kolegama iz Hrvatske po ovom pitanju? Da li se bilo kojim kanalom išlo preko Vijeća ministara BiH i Ministarstva vanjskih poslova BiH? Arhivsko vijeće BiH je idealan mehanizam da se to učini. Zašto ovo pitam? Iz razloga što je veoma značajno utvrditi kako se u Republici Hrvatskoj tretira ova arhivska građa. Da li se ona tretira kao građa hrvatske provenijencije (kad je u pitanju civilna i vojna uprava tzv. HRHB)? Logično bi bilo postaviti pitanje *Hrvatskom državnom arhivu, Hrvatskom memorijalno-dokumentacionom centru*

Domovinskog rata te Arhivskom vijeću Republike Hrvatske: Kada i na koje načine je ta građa došla u hrvatske institucije te kako se ista tretira? I u konačnici, da li je Republika Hrvatska voljna predati ovu građu Bosni i Hercegovini?

Ako se ispostavi da je ovo neka vrsta međudržavnog pitanja, onda se to rješava međudržavnim ugovorom / sporazumom itd. Ako govorimo o otuđenju arhivske građe, da li Bosna i Hercegovina ima prava da tuži R. Hrvatsku po ovom pitanju? Koliko vidim kolega Šabotić je pikirao, iz samo njemu znanih razloga, kolegu Andreja Rodinisa, a evo sada i moje zvanje „viši arhivist“ kao najveći problem u cjelokupnoj ovoj priči. A na postavljena pitanja u mom prošlom tekstu ne odgovara.

Čitav je niz primjera u prošlosti kojim se putem tzv. međudržavnog arhivskog ugovora / sporazuma preuzimala određena arhivska građa. Obzirom na državno-pravnu i političku kompleksnost ovog pitanja, to će biti stvar dogovora dviju država, naposljetku, nadam se, i struke.

Ono što javnost ovdje interesuje, a tako i mene, da li su AUBIH i Arhivsko vijeće BiH pokrenuli bilo kakav postupak s tim u vezi, i ako jesu, da se isti objavi. Javnost u Bosni i Hercegovini je po ovom pitanju bila izvještena jedino iz tekstova N. Hasića objavljenog u magazinu STAV (<https://stav.ba/hrvatska-ne-vraca-ratni-arhiv-bosni-i-hercegovini/> , objavljeno 8.4.2019.), te tekst Mehmeda M. Pargana kojeg su prenijeli mnogi portali u Bosni i Hercegovini (<http://saff.ba/kako-je-hrvatska-ukrala-kompletnu-dokumentaciju-armije-r-bih-sda-patriotske-lige/> , objavljeno 24. 6. 2019.), a da nemamo zvanični stav struke. Ovo je važno, jer se autori pozivaju i na Udruženje, ili neke članove Udruženja.

Postavlja se još jedno itekako značajno pitanje. Ako Republika Hrvatska kojim slučajem preda tu građu nazad Bosni i Hercegovini, šta će se s njom dogoditi? Gdje će ta građa biti smještena? Ko će biti nadležan za tu građu, odnosno njen imalac? Koji je stav Upravnog odbora AUBiH te Arhivskog vijeća BiH po ovom pitanju? Koja je uloga Arhiva Bosne i Hercegovine u svemu ovome? Moramo biti svjesni da je ovo itekako političko pitanje, kao i sve ostalo u Bosni i Hercegovini. Ovdje više ne diskutujem niti polemiziram sa kolegom Šabotićem, nego me interesuje zvaničan stav ovih dviju navedenih instanci. Kompleksno je pitanje i potrebno ga je u dijalogu i stručno rješavati. U Upravnom odboru AUBIH i u Arhivskom vijeću ima pojedinaca s kojima se o ovome može kvalitetno i stručno razgovarati, vrlo profesionalnim tonom.

Kad je struka u pitanju, potrebno je tražiti statusna i smještajna rješenja kompletne arhivske građe vojnih institucija / vojske a ne samo one u Zagrebu. Napominjem još jednom, moramo razlikovati civilnu upravu od one vojne. Da li kompletna arhivska građa iz perioda 1992-1995 treba da ima poseban status, i o tome se treba raspravljati. Modaliteta je nekoliko, imamo raznih primjera u okruženju i Evropi. Treba sjesti i razgovarati. Ali je važno da napokon struka izrazi jedan kvalitetan, profesionalan, stručan i institucionalan stav po ovom, ali i inim drugim pitanjima. Ponuditi nekoliko kvalitetnih (kompromisnih) rješenja. Da li će se jačati kadrovski, organizacijski i prostorni kapaciteti Arhiva Bosne i Hercegovine, kao i Arhiva Federacije Bosne i Hercegovine, što bi svakako trebalo ili će se eventualno ići na varijantu formiranja vojnog arhiva, ili pak, neka vrste dokumentacionog centra na državnom nivou? Da li će ovo biti opcije, ostaje da se vidi. Još jednom bih naglasio značaj *nedjeljivosti arhivskih fondova*, odnosno da jedan arhivski fond od jednog stvaraoaca ne može da se dijeli u više zasebnih jedinica i imalaca.

* * *

Zbog onih koje interesuje ova tema, a nisu iz arhivske branše, arhivski djelatnici iz regije, godišnje dva do tri puta, okupljaju se na raznim arhivskim državnim ili međunarodnim savjetovanjima te je bilo itekako prilike o ovome razgovarati. U Bosni i Hercegovini su od 2016. do 2019. godine održana su dva bosanskohercegovačka savjetovanja i jedan kongres arhivskih radnika a da o ovom nije bilo ni riječi. Samo da se zna.

Imam potrebu zbog javnosti, odnosno onih koji ovo čitaju i prate da objasnim nekoliko činjenica iz arhivske djelatnosti a u vezi posljednjeg saopćenja kolege Šabotića, oko sticanja stručnih zvanja u arhivskoj službi i djelatnosti. Da se ne pomisli da je ovo jedna neuređena oblast kod nas, odnosno „Eldorado“ u kojem kolega Šabotić djeli razna neka zvanja. Na svu sreću, bar u Kantonu Sarajevo, to nije tako. Arhivska djelatnost je uređena arhivskim zakonodavstvom, odnosno *Zakonom o arhivskoj djelatnosti* iz kojeg je proistekla i *Uredba o sticanju stručnih arhivskih zvanja*. Po zakonu i Uredbi potrebno je ispuniti uvjete za sticanje određenog zvanja, a kolega Šabotić je kao jedan od članova komisije dužan da utvrdi da li su ti standardi i uvjeti ispunjeni i kako je sam istakao, s velikim zadovoljstvom, meni tada potvrdio da sam ispunio sve uvjete za sticanje zvanja „viši arhivist“.

Osvrnut ću se i na Šabotićevu konstataciju „*Očito je da se "viši arhivist" od nečega pere, a od čega - on to najbolje zna.*“ Kolega Šabotiću, ono od čega se ja „perem“ jeste vaše istupanje i opskurna galama u ime *struke*, a pošto se smatram dijelom iste, moram se ograditi od načina na koji pristupate ovom ali i mnogim drugim pitanjima *iz struke*. Ja sam samo iznio svoje mišljenje

i postavio nekoliko pitanja. Ono od čega se ja, kao i mnoge moje kolege arhivisti jedino možemo prati jesu arhivska prašina, gljivice pa i palež arhivskih depoa i kilometara i kilometara arhivske građe koja je prošla kroz naše ruke i naše radne stolove.

Haris Zaimović, viši arhivist